

સર્વ વિદ્યાલયના ગૌરવપુરુષ અને સામાજિક સમરસતાના પુરસ્કર્તા

સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલ

સ્મૃતિગ્રંથ



સર્વ વિદ્યાલયના ગૌરવપુરુષ
અને સામાજિક સમરસતાના પુરસ્કર્તા

સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલ

સ્મૃતિગ્રંથ

સંપાદકો

મણિભાઈ પ્રજાપતિ

ડૉ. ઊર્જિતા પટેલ

ડૉ. સોમભાઈ સી. પટેલ



સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ

કડી

2023

Sarva Vidyalayana Gauravpurush
ane
Samajik Samarastana Puraskarta
Sva. Dhanabhai Patel Smrutigranth
Edited by Manibhai Prajapati, Dr. Urjita Patel, Dr. Sombhai C. Patel
Published By Vallabhbhai M. Patel, Chairman,
Sarva Vidyalay Kelavani Mandal, Kadi-382715

પ્રથમ આવૃત્તિ : જુલાઈ, 2023

પૃષ્ઠ : 36 + 228

પ્રકાશક
વલ્લભભાઈ એમ. પટેલ
ચેરમેન
સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ,
સર્વ વિદ્યાલય કંપ્પસ, રેલવે સ્ટેશન સામે,
કડી, જિ. મહેસાણા, ગુજરાત - 382715

લે-આઉટ-ટાઈપસેટિંગ
શારદા મુદ્રણાલય
201, તિલકરાજ, પંચવટી પહેલી લેન, આંબાવાડી, અમદાવાદ-6.
ફોન : 26564279 ઇમેઈલ : sharda.mudranalay@gmail.com

મુદ્રક
ભગવતી ઓફસેટ
સી/12, બંસીધર એસ્ટેટ, બારડોલપુરા, અમદાવાદ-380 004
M. 9825326202 email : bhagwatioffset@yahoo.com



પ્રાકૃત્યન

પૂજ્ય ધનાકુઆ એટલે કે વકીલ ધનાભાઈ હરગોવિંદદાસ પટેલની સ્મૃતિમાં પ્રકાશિત ‘સર્વ વિદ્યાલયના ગૌરવપુરુષ અને સામાજિક સમરસતાના પુરસ્કર્તા : સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલ સ્મૃતિગ્રંથ’ના પ્રકાશન ટાણે તેને આવકારતાં ગૌરવ અને પ્રસન્નતાની લાગણી અનુભવું છું. અમારા કુટુંબનો તેમની સાથે કૌટુંબિક નાતો રહ્યો છે, જેનું અમારે મન ભારે ગૌરવ છે. સદ્ગત વકીલ ધનાભાઈ સાહેબે સર્વ વિદ્યાલયમાં અભ્યાસ કરીને અને વિદ્યાર્થી આશ્રમમાં નિવાસ કરીને મૅટ્રિકની પરીક્ષા પાસ કરી હતી. એલએલ.બી. થયા બાદ વકીલની સનદ મેળવીને કડીને કર્મભૂમિ બનાવીને કડીપંથક અને મહેસાણા જિલ્લાના અદના જનસેવક બની રહ્યા હતા. વકીલાતને માત્ર વ્યવસાય તરીકે ન જોતાં અસીલોના સાચા માર્ગદર્શક બની રહી કોર્ટ-કચેરીના સ્થાને બંને પક્ષોને સમજાવીને સમસ્યાઓનો નીવેડો લાવી દઈને ખોટા ખર્ચથી બચાવવા તેમજ સમાજમાં સમરસતાપૂર્ણ વાતાવરણ જાળવી રાખવામાં પોતાનો ધર્મ માનતા રહ્યા હતા.

વકીલાતની સાથે જ માતૃસંસ્થા સર્વ વિદ્યાલયને સમર્પિત બની રહી તેમણે સમયાન્તરે મંત્રી, ઉપપ્રમુખ અને ચેરમેન સુધીના હોદ્દાઓ પર ૫૧ વર્ષ સુધી સેવાઓ આપી હતી. આ સંદર્ભે ગર્વ સાથે જણાવું છું કે આ સંસ્થાના સ્થાપનાકાળથી આજદિન સુધીના સેવકો પૈકી તેઓશ્રી સૌથી લાંબા સમય સુધી સેવાઓ આપવાના શ્રેયના અધિકારી બની રહ્યા હતા. મંડળમાં વહીવટીય સેવાઓની સાથે જ છાત્રોને પીરસાતા ભોજન, છાત્રાવાસ વગેરેની કાળજી લેવાની સાથે પ્રસંગોપાત્ત સાંધ્યપ્રાર્થનાવેળાએ છાત્રોને ઉદ્બોધન કરીને છાત્રોના સંસ્કારઘડતર માટે પણ ક્રિયાશીલ રહેતા હતા. આ ઉપરાંત દાતાશ્રીઓ પાસેથી દાન મેળવી આપીને મંડળને આર્થિક રીતે તેમણે સમૃદ્ધ કર્યું હતું. તેમણે અને પૂજ્ય આચાર્યશ્રી મોહનભાઈ સાહેબે સંયુક્ત રીતે અમેરિકાની દાનયાત્રા કરીને અપેક્ષાથી ઘણું અધિક દાન મેળવી આપ્યું હતું. પ્રવર્તમાન સમયમાં આપણા મંડળના ગૌરવશીલ પ્રમુખ અને તેમના જ્યેષ્ઠ પુત્ર ડૉ. કનુભાઈ પટેલ પણ પિતાશ્રીના પગલે-પગલે જરૂરિયાત મુજબ કરોડો રૂપિયાનાં દાન મેળવી આપતા રહે છે. પિતા-પુત્રની આ જોડી આપણા વંદનની અધિકારિણી છે.



પરમ શ્રદ્ધેય ડૉ. કનુભાઈ પટેલસાહેબે તેમના પિતાશ્રી અને સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળના પરમશ્રદ્ધેય સેવક પૂજ્ય વકીલ ધનાભાઈ પટેલસાહેબ વિશેનો સ્મૃતિગ્રંથ પ્રકાશિત કરવાની અનુમતિ પ્રદાન કરી તે માટે તેમનો આભારી છું. એ હકીકત છે કે આપણા મંડળના આર્ષદંષ્ટા ધુરીણોના ઋણમાંથી મુક્ત થવું અસંભવ છે. આમ છતાં, તેમની સ્મૃતિ જાળવી રાખવાનો આ એક નાનેરો પ્રયાસ આવકાર્ય બની રહેશે. આપણે આપણા સંસ્થાપકો અને સંવર્ધકોના આદર્શો અને ઉચ્ચતમ ધ્યેયોને પરિપૂર્ણ કરવા કૃતસંકલ્પ થઈ ક્રિયાશીલ બની રહીએ એ જ તેમને સાચી નિવાપાંજલિ છે એવું મારું વિનમ્ર મંતવ્ય છે. સર્વ વિદ્યાલયની સ્થાપનાના હાર્દને રજૂ કરતા આપણા ધ્યેયમંત્રો - પૂ. છગનભા પ્રદત્ત ‘કર ભલા હોગા ભલા’ અને પૂ. માણેકલાલ પટેલસાહેબ પ્રદત્ત ‘શિક્ષણ એ જ સાચી સેવા’ તેમજ ઋગ્વેદની પ્રાર્થના ‘સ્વસ્તિ પન્થામનુચેરમ’ અર્થાત્ આપણે કલ્યાણ માર્ગના યાત્રી બની રહીએ, એ આપણા જીવનપાથેય બની રહે તેવી અભિલાષાસહ. અસ્તુ.

વલ્લભભાઈ એમ. પટેલ

ચેરમેન, સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ, કડી-ગાંધીનગર
પ્રેસિડેન્ટ, કડી સર્વ વિશ્વવિદ્યાલય, ગાંધીનગર



સંપાદકીય

‘કડવા પાટીદાર કેળવણી ઉત્તેજક મંડળ’ અને ‘સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ’ના મંત્રીશ્રીથી ચેરમેનશ્રી સુધીના હોદ્દાઓ પર ૫૧ વર્ષ સુધી કર્મઠ સેવાઓ આપનાર સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ હરગોવિંદદાસ પટેલ (૧૯૨૧-૨૦૦૬) મૂઠી ઊંચેરા આજીવન મૂલ્યનિષ્ઠ કર્મયોગી હતા. તેઓશ્રી શિક્ષણહિતચિંતક તેમજ કડી પ્રદેશના અદના લોકસેવક અને સમાજહિતચિંતક વકીલ તરીકે લોકહૈયામાં સ્થાન પામ્યા હતા. આ ઉપરાંત એક સારા વાચક અને લેખક-પત્રલેખક પણ હતા, જેની પ્રતીતિ ‘ઉમિયા દર્શન’, ‘સર્વ પ્રિય’, વગેરેમાં પ્રસંગોપાત્ત પ્રગટ થતા તેમના લેખો અને પ્રતિભાવો, અઢળક પત્રવ્યવહાર, તેમજ અપ્રકાશિત ‘આત્મવૃત્ત’ અને ‘ડાયરી-લેખન’ થકી થાય છે. રાજકારણને પણ તેમણે વહાલું કર્યું અને ખેડૂતોના હિતકાજે સ્વ. દાસકાકાની સાથે રહીને ઝઝૂમ્યા પણ ખરા! સમયાન્તરે રાજકારણની રીતિનીતિઓથી ઉદ્વિગ્ન થતાં ખુમારી સાથે તેને રામ-રામ કરીને સર્વ વિદ્યાલયને જિંદગીપર્યંત સમર્પિત બની રહ્યા હતા.

સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળના સાલસ પ્રકૃતિના ગરવા સેવક સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલસાહેબનાં યશોદાયી તથા ઉદાહરણસ્વરૂપ સેવાકાર્યો અને ઉમદા જીવનપ્રણાલીની સ્મૃતિ જાળવી રાખી તેમનો ઋણસ્વીકાર કરવા હેતુ સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળના ચેરમેનશ્રી વલ્લભભાઈ પટેલ દ્વારા સ્મૃતિગ્રંથ પ્રકાશિત કરવાનો કૃતસંકલ્પ કરવામાં આવતાં તેમના માર્ગદર્શન હેઠળ પ્રસ્તુત ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. આ હેતુ સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ સાહેબનાં કુટુંબીજનો, સ્નેહીજનો ઉપરાંત સર્વ વિદ્યાલય પરિવારજનો વગેરે કે જેઓ સાહેબશ્રીના સીધા સંપર્કમાં આવ્યાં હોય તેમની પાસેથી લેખો મોકલી આપવા વિનંતી કરતાં પ્રાપ્ત લેખો સંપાદિત કરીને અહીં ગ્રંથસ્થ કરવામાં આવ્યા છે. આ સ્મૃતિગ્રંથ તૈયાર કરવા માટે સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ સાહેબના સુપુત્ર ડૉ. કનુભાઈ પટેલસાહેબ (પ્રમુખ, સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ, કડી), પુત્રવધૂ પત્ની શ્રીમતી સવિતાબહેન પટેલ અને પૌત્ર ચિ. મૌલિકકુમાર કનુભાઈ પટેલનો ભારે ઉષ્માપૂર્ણ સહયોગ પ્રાપ્ત થયો છે, જેની નોંધ લેતાં હૈયું હરખાય છે. ખાસ તો આ દંપતીએ પૂ. બાપુજી સંબંધિત સઘળું દસ્તાવેજ સાહિત્ય મહામૂલા ઘરેણાંની



જેમ સાચવીને રાખ્યું છે, તેમજ ચિ. મૌલિકે દાદાજીના ગણેશ બનીને આત્મવૃત્તને શબ્દબદ્ધ કરવામાં લહિયાનું કામ કર્યું છે, જેની નોંધ લેતાં આ સૌ પ્રતિ સ્વતઃ નતમસ્તક થઈ જવાય છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ હેતુ અમારા નિમંત્રણને આત્મસાત કરીને લેખો મોકલી આપનાર સૌ વિદ્યાપ્રેમી ઋત્વિજોનો પણ આભાર માનું છું. આ ઉપરાંત કડી સર્વ વિશ્વ વિદ્યાલયના કુલસચિવશ્રી સૂર્યકૃષ્ણન મંત્રાલાએ પ્રસન્નવદને પ્રસંગોપાત્તની આવશ્યકતાઓની પૂર્તિ કરીને સંપાદનનું કામ સરળ બનાવ્યું છે, તે બદલ તેમનો અંગત રીતે આભારી છું. સંપાદિત-લેખો સમયસર ટાઈપ કરી આપવા માટે શ્રી અનોપસિંહ ચાવડાનો, તેમજ સુઘડતાપૂર્વકના મુદ્રણ અને સાજસજ્જા માટે શારદા મુદ્રણાલય, અમદાવાદના શ્રી મનીષ ગજજર પ્રતિ આભારની લાગણી વ્યક્ત કરું છું. શ્રદ્ધા છે કે અમારો આ પ્રયાસ આપ સૌને ગમશે. અસ્તુ.

મણિભાઈ પ્રજાપતિ



અનુક્રમ

* પ્રાક્તથન	વલ્લભભાઈ એમ. પટેલ.....૩
* સંપાદકીય	મણિભાઈ પ્રજાપતિ.....૬
* અનુક્રમ	૭
● વકીલ ધનાભાઈ પટેલ : ચિત્રવીથિકા	 ૧૩
૧ : વકીલ ધનાભાઈ પટેલ : આત્મવૃત્ત અને લેખન-પ્રવૃત્તિ	
૧. મારું જીવનવૃત્ત	વકીલ ધનાભાઈ હ. પટેલ૧
૨. પસંદગીના પત્રો : વકીલ ધનાભાઈ પટેલે લખેલા પત્રો/પ્રત્યુત્તરો	 ૨૨
૧. રાજકારણ.....	 ૨૨
૨. પ્રજાલક્ષીકાર્યો	 ૩૫
૩. સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ	 ૪૨
૪. ડૉ. કનુભાઈ અને પુત્રવધૂ અ.સૌ. સવિતાને સુભાશિષ	 ૫૫
૩. ડાયરી-લેખન	 ૫૬
૧. વકીલ ધનાભાઈ સાહેબની ડાયરીના કેટલાક અંશો	
સંપા. ડૉ. ઊર્જિતા પટેલ	 ૫૬
૪. લેખન પ્રવૃત્તિ.....	 ૬૨
૧. આપણા જ્યોતિર્ધર સ્વ. પૂ. છગનભા આપણને જોઈ રહ્યા છે	 ૬૨
૨. પુરોવચન : 'પ્રજ્ઞાદીપ છગનભા'	 ૬૪
૩. મુ. શ્રી દાસભાઈ એટલે?	 ૬૫
૪. એ સૌ પાયાના સેવકો હતા	 ૭૧
૫. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા માનવતાવાદનો ગ્રંથ છે	 ૭૩



૬. દેશને આર્થિક નાદારીમાં ઘસડાઈ જતો અટકાવવા સંદર્ભે	 ૭૫
૭. સાચાં દર્શન	 ૭૬
૮. 'તમારું સારું થજો'	 ૭૮
૯. ભાવ-પ્રતિભાવ	 ૮૦
- બાપુભાઈ ગામી	 ૮૦
- ઉમિયાદર્શન	 ૮૦
૧૦. સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ, કડીની અમૃત મહોત્સવ સમિતિના અધ્યક્ષશ્રી તરીકેનું નિવેદન	 ૮૨
૫. સન્માનનો પ્રતિભાવ	 ૮૪

૨ : સન્માન સમારોહ પ્રસંગે મહાનુભાવોના ઉદ્ગારો

૧. ધનાઢ્ય થઈ શક્યા હોત, પરંતુ સંસ્થાની સેવા કરવાનું પસંદ કર્યું ડૉ. એ. કે. પટેલ	 ૮૮
૨. સલામ ! ધનાભાઈ વકીલ	શંકરલાલ ગુરુ ૧૦૧
૩. પ્રેરણાદાયી જીવન	શ્રીમતી આનંદીબહેન પટેલ ૧૦૩

૩ : કુટુંબીજનોનાં શ્રદ્ધા-સુમન

૧. અમારું ગોકુળિયું ગામ ગણેશપુરા	ડૉ. કનુભાઈ ડી. પટેલ	૧૦૪
૨. પૂ. બાપુજી	ડૉ. કનુભાઈ ડી. પટેલ	૧૦૪
૩. સવાયા બાપુજી	શ્રીમતી સવિતાબહેન કનુભાઈ પટેલ	૧૧૬
૪. ખાદીધારી સફેદ વસ્ત્રોમાં ભોજધારી સમાજસેવક	શ્રીમતી પ્રભાવતી ભરતકુમાર પટેલ	૧૧૮
૫. નેકદિલ બાપુજી	વિજયકુમાર ડી. પટેલ	૧૨૨
૬. બાપુજી સાંભરશે તમારો સથવારો	શ્રીમતી તારાબહેન રસિકલાલ પટેલ	૧૨૬
૭. કબીરવડ	ઘનશ્યામ ડી. પટેલ	૧૨૮
૮. સસરા નહીં પપ્પા મળ્યા	શ્રીમતી હિના ઘનશ્યામ પટેલ	૧૩૦
૯. કડીની સંસ્થા તેમના માટે બીજું ઘર	શ્રીમતી દીપિકા અનિલકુમાર પટેલ	૧૩૪
૧૦. સૌમ્ય અને સેવાભાવી દાદાજી	શ્રીમતી પારુલ સંજયકુમાર પટેલ	૧૩૫

૧૧. મારા વહાલા પૂ. દાદાજી	મૌલિક કનુભાઈ પટેલ૧૩૮
૧૨. Source of Value	Gaurav G. Patel૧૪૦
૧૩. Wonderful Storyteller	Deval Saurin Patel૧૪૩

૪ : સર્વ વિદ્યાલય પરિવારનાં શ્રદ્ધા-સુમન

૧. ધનાભાઈ : સંસ્થાના ઇતિહાસનું ઉજ્જવળ પ્રકરણ	મોહનલાલ પટેલ૧૪૪
૨. સંવાદ, સમર્પણ અને લોકશિક્ષણના સાચા શિલ્પી	મનુભાઈ જે. પટેલ૧૪૭
૩. પૂજ્ય ધનાકુઆ	વલ્લભભાઈ એમ. પટેલ૧૫૧
૪. કર્મનિષ્ઠ સમાજસેવક : કેળવણીના ભેખધારી	ડૉ. મણિભાઈ એસ. પટેલ૧૫૫
૫. સજ્જનતાની મૂર્તિ અને કર્મયોગી શ્રી ધનાભાઈ સાહેબ	ડૉ. રમણભાઈ પટેલ૧૬૦
૬. સમાજસેવાના ભેખધારી	ડૉ. જયંતીભાઈ એમ. પટેલ૧૬૪
૭. સાલસ અને મળતાવડા સ્વભાવના સ્વ. ધનાકાકા	લેફ્ટનન્ટ કર્નલ હસમુખભાઈ પટેલ૧૬૭
૮. સર્વ વિદ્યાલયના સંત	કિરીટકુમાર રામભાઈ પટેલ૧૭૦
૯. સર્વ વિદ્યાલયને સમર્પિત સેવક	ડૉ. મયંક પટેલ૧૭૨
૧૦. જવાંમદ જોડૂત નેતા, સમાજસેવક અને જ્ઞાનયોગી	ડૉ. મંગુભાઈ પટેલ૧૭૪
૧૧. કર્મયોગી સ્વ. ધનાભાઈ વકીલ	કાન્તિભાઈ ના. પટેલ૧૭૭
૧૨. આદર્શ વહીવટકર્તા	પ્રિ. ડાહ્યાભાઈ પટેલ૧૮૦
૧૩. વડલાની મજબૂત વડવાઈ	ગણેશભાઈ કા. પટેલ૧૮૪
૧૪. સમાજસેવી કેળવણીકાર	ફુલજીભાઈ ડુંગરભાઈ પટેલ૧૮૭
૧૫. પૂજ્ય ધનાકાકા	ઈશ્વરભાઈ સોમનાથ પટેલ૧૯૧
૧૬. ‘સેવાની મૂર્તિ’ – ‘સમાજઘડવૈયા’	જયંતીભાઈ માધવલાલ પટેલ૧૯૨
૧૭. પ્રેરણામૂર્તિ	ગં. સ્વ. કૌશલ્યાબહેન પટેલ૧૯૪
૧૮. કન્યા કેળવણીના પ્રખર હિમાયતી	ડૉ. સોમભાઈ સી. પટેલ૧૯૬
૧૯. સર્વ વિદ્યાલય અને જનસમાજના ગૌરવપુરુષ	મણિભાઈ પ્રજાપતિ૧૯૮



૫ : પ્રજાપિતા બ્રહ્માકુમારી કેન્દ્ર કી સંચાલિકા દીદી કી સ્વાનુભૂતિ૨૦૮

૬ : શ્રદ્ધાંજલિ-પત્રો

૧. શ્રી માણેકલાલ એમ. પટેલ	૨૦૮
૨. શ્રી તનસુખભાઈ પટેલ	૨૧૦
૩. શ્રી ગોપાળદાસ શિવલાલ પટેલ	૨૧૧
૪. ડૉ. મંગુભાઈ પટેલ	૨૧૧
૫. ધરતી પરિવાર	૨૧૩
૬. શ્રી કડી નાગરિક સહકારી બેંક	૨૧૫
૭. કડવા પાટીદાર બેતાલીસ સમાજ	૨૧૬
૮. કરુણા ટ્રસ્ટ, ધરતી વિકાસ મંડળ	૨૧૬
૯. કડવા પાટીદાર વિદ્યાર્થીભવન	૨૧૭
૧૦. જસ્ટિસ ડી. ટી. સોની, એડિશનલ સેશન જજ	૨૧૭
૧૧. શ્રી મયૂર શાહ (રાજકોટ)	૨૧૮
૧૨. ચિ. ભારવી.....	૨૧૮

૭ : સન્માનપત્ર અને સર્ટિફિકેટ્સ૨૨૦

૮ : મંછીમા : અમારાં સ્વજન પ્રભાબહેન૨૨૭

પરિશિષ્ટ : ૧ પિતાનાં ફૂલ ઉમાશંકર જોશી.....૨૨૮



સર્વ વિદ્યાલયના ગૌરવપુરુષ
અને સામાજિક સમરસતાના પુરસ્કર્તા

સ્વ. વડીલ ધનાભાઈ પટેલ
(સ્મૃતિગ્રંથ)

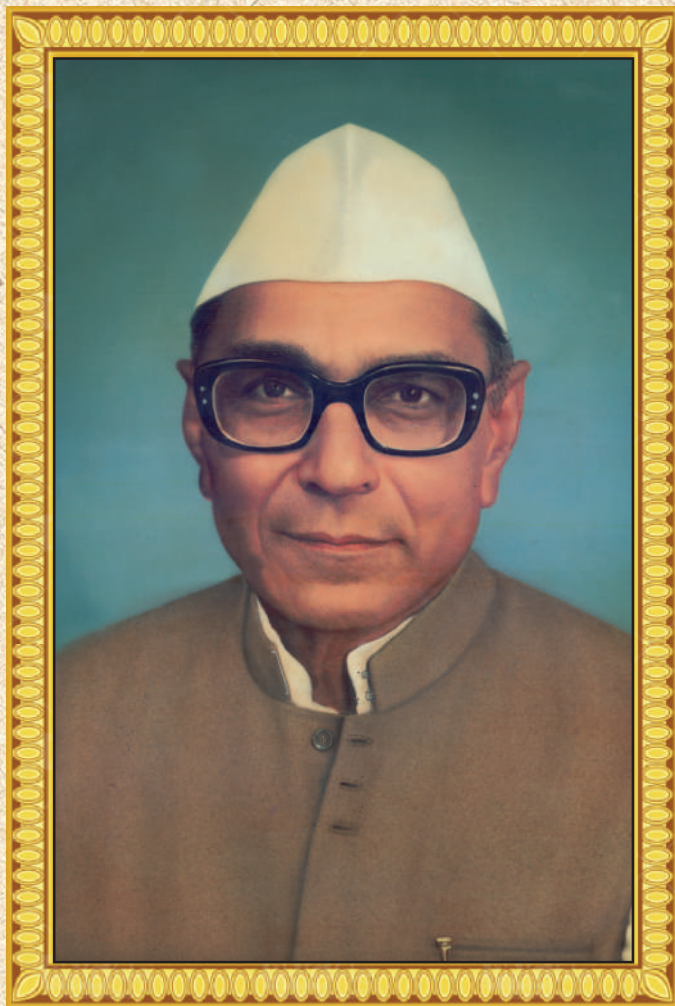


- * કોઈ રાષ્ટ્રનાયકે પોતાનું જીવન નીચોવી નાંખીને ઊંચી પરંપરાઓ પ્રસ્થાપિત કરી હોય ત્યારે એ રાષ્ટ્રનાયકની અનુપસ્થિતિમાં પણ એ રાષ્ટ્રમાં નેતૃત્વનો અવકાશ ઊભો થતો નથી.
- * માણસે સારા થવું જોઈએ. જો માણસ સારો થાય તો કોઈને દુઃખ ના પડે અને પોતે સુખી થવા માટે બીજાને દુઃખી ના કરવું જોઈએ.
- * “ધર્મશાસ્ત્ર તરીકે મનુસ્મૃતિ અજોડ છે. હિંદુ ધર્મ અજોડ છે. પણ ખોટા વ્યવહારથી જ્ઞાતિઓ ઊભી થઈ.”
- * “ઈસ્લામ ધર્મમાં સુન્નતની વાત પણ વૈજ્ઞાનિક છે. વિચારમાં લેવા જેવી છે.”
- * “આઝાદીની પ્રાપ્તિનો દિવસ. અન્ય તહેવારોમાં પ્રજામાં જે ઉમંગ જણાય છે તેવો આજના દિવસનો આનંદ કેમ જણાતો નથી. સરકારી તહેવાર જાણે કે થઈ ગયો હોય તેવું લાગે છે.”
- * વર્ષાન્તે જે વ્યક્તિ હિસાબ નથી કરતો તે ક્યાં છે ને કેટલે છે તેનો કશો જ ખ્યાલ આવતો નથી.
- * હિસાબ લેવાનું ચુકાય અને હિસાબ આપવામાં બેદરકારી દર્શાવાય તો વેપારને પક્ષઘાત થાય. વડીલોએ હિસાબ લેવાનું અને હિસાબનીસે હિસાબ આપવાનું કામ બરાબર બજાવવું જ પડે, એમાં જ એ પ્રવૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિકર્તાનું શ્રેય છે.

– વકીલ ધનાભાઈ પટેલ



પૂ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલસાહેબ :
ચિત્રવીથિકા



વકીલ ધનાભાઈ પટેલ
(૧૯૨૧-૨૦૦૬)



ડાયરી-લેખન

૧.૩.૧ વકીલ ધનાભાઈ સાહેબની ડાયરીના કેટલાક અંશો

■ સંપા. ડૉ. ઊર્જિતા પટેલ

પાટણના જોગીવાડામાં સ્થિત મારા પૂ. નાનાજી (સર્વ વિદ્યાલયના ભૂતપૂર્વ આચાર્યશ્રી)ના ઘરમાં પહેલા માળની સીડી ચઢતાં જ સામે દેખાતી ૧૬ x ૧૧ ફૂટની દીવાલ પર, અમેરિકામાં મારા નાનાજી મોહનલાલ પટેલ અને શ્રી ધનાભાઈ પટેલ સાહેબનો શર્ટ અને પાટલૂન પહેરવેશમાં સાથે ઊભા રહેલો બ્લેક એન્ડ વ્હાઇટ ૪ x ૨.૫ ફૂટનો સુંદર ફ્રેમમાં મઢેલો ફોટો નજરે પડે છે. આ ફોટો આજદિન સુધી ત્યાં અકબંધ જોવા મળે છે. હું છ વર્ષની હતી ત્યારથી મેં પૂ. ધનાભાઈ સાહેબને આ ફોટોફ્રેમમાં જોયેલા પૂ. દાદાજીને પૂછતાં કે આ વિશાળ કદના ફોટામાં તમારી સાથે ઊભેલા કોણ છે? તેમ વારંવાર પૂછવા છતાં પણ દાદાજી તરફથી એક જ જવાબ મળતો કે તેઓશ્રી વકીલ ધનાભાઈ પટેલ સાહેબ છે. તું તેમને ન ઓળખે.

કડી સર્વ વિશ્વ વિદ્યાલયમાં જોડાયા પછી શ્રી ડૉ. કનુભાઈ સાહેબને આઈએપી (શેરથા) ભવનમાં આવતાં ઘણી વાર જોયેલા. દાદાજી સાથે સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળના કાર્યકરો વિશે થતી વાતોમાં શ્રી કનુભાઈ સાહેબનો ઉલ્લેખ થતો, ત્યારે દાદાજીએ જણાવ્યું કે પાટણસ્થિત ફોટોફ્રેમમાં મારી સાથે જે વ્યક્તિ ઊભેલી છે તે આ ડૉ. કનુભાઈના પિતા શ્રી વકીલ ધનાભાઈ પટેલસાહેબ છે. આખરે ઓળખ મળી ગઈ.

વકીલ શ્રી ધનાભાઈ સાહેબની સ્મૃતિમાં પુસ્તક તૈયાર થઈ રહ્યું છે તેની જાણ મને શ્રી મણિભાઈ પ્રજાપતિ સાહેબે કરી. તેમણે મને ધનાભાઈ સાહેબની ડાયરી વાંચવા માટે આપીને પસંદગીના પત્રોનું સંપાદન કરવા સૂચવ્યું. ડાયરી વાંચતા જ ખ્યાલ આવ્યો કે તેઓ સર્વ વિદ્યાલયના હિત માટે સતત વિચાર કરતા રહેતા હતા, જેની પ્રતીતિ ડાયરીમાં કરેલી નોંધોથી થાય છે. તેમણે સર્વ વિદ્યાલયના વિકાસ અને ખાસ કરીને છાત્રાલયોના વિકાસ માટે એવું તે શું કરવું કે જેથી વિદ્યાર્થીઓ પ્રસન્નતાથી છાત્રાલયમાં રહી શકે, તેમનો માનસિક વિકાસ થાય. વિદ્યાર્થીઓનો શારીરિક વિકાસ થાય તે માટે પૌષ્ટિક ભોજન જેમ કે, દૂધ, ફળો, શાકભાજી, નાસ્તા વગેરે ગુણવત્તાયુક્ત મળી રહે તેવી સગવડ ઊભી કરવી વગેરે. આ ઉપરાંત પોતે વાંચેલ ગ્રંથો, લેખો વગેરે સંબંધી પોતાના પ્રતિભાવની નોંધ ડાયરીમાં કરતા રહ્યા હતા.

૫૬ સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલ (સ્મૃતિગ્રંથ)



તેમને રાજકારણમાં પણ રસ હતો. વર્તમાનપત્રોમાં રાજકારણ વિષય સંબંધિત સમાચારોની ટિપ્પણી, તારીખ અને સમાચારપત્રના નામ સાથે ડાયરીમાં કરતા. વળી, ગાંધીજી અને સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે કરેલ કાર્યોની નોંધ પણ તેમણે લીધી છે.

પ્રસ્તુત સંપાદિત લેખમાં વકીલ શ્રી ધનાભાઈ સાહેબે લખેલ બ્રાઉન કલરની પ.પ x ૬ ઇંચની વર્ષ ૧૯૮૫, મહેસાણા જિલ્લા માધ્યમિક શાળા સંઘ કાર્યાલય કડી, જિ. મહેસાણા (ઉ. ગુજરાત)ની ડાયરીમાંથી અલગ-અલગ ૬ દિવસોની નોંધો અહીં રજૂ કરવામાં આવી છે.



૩૦-૩-૧૯૮૬

કડી સર્વ વિદ્યાલય કેળવણી મંડળ અને ક. પા. કે. ઉ. મંડળના કેમ્પસમાં ચાલતાં છાત્રાલયોના વહીવટમાં પ્રાણ પૂરવા ‘નવજીવન’ પ્રેસમાંથી કેટલાંક પુસ્તકો લાવેલો તે લઈને શ્રી મનુભાઈ એ. પટેલ સાથે તેમની ગાડીમાં કડી જવાનું હતું, પણ એ વખતે બીજાં કામે રોકાઈ જવાથી બંધ રહ્યું. ‘ગૃહપતિ’ નામનું તે પૈકીનું પુસ્તક જે શ્રી નાનાભાઈ ભટ્ટનું છે તે વાંચવાનું શરૂ કર્યું. તેમાં...

- સર્વ સંચાલકોએ ક્યાં જવું છે? અને કઈ રીતે જવું છે તે સ્પષ્ટ હોવું જરૂરી છે.
- ફરજપ્રધાન છાત્રાલય અને યોજનાપ્રધાન છાત્રાલય.
- પ્રાચીન આશ્રમજીવન આજે પણ આપણને મુગ્ધ કરે છે, પણ પ્રશ્ન એ છે કે હાલ શું શક્ય છે? સામાન્યતઃ આપણાં છાત્રાલયો પરગામનાં વિદ્યાર્થીઓને કેળવણી લેવાની સગવડ થાય તેવા હેતુથી સ્થપાયાં – હાઈસ્કૂલની સગવડ માટે સ્થપાયાં નથી, પણ અમુક વિશિષ્ટ ઉદ્દેશોથી સ્થપાયાં છે.
- ફરીથી સંસ્કારી ગૃહજીવન ઊભું કરવું હોય તો તે વિશિષ્ટ ઉદ્દેશવાળાં છાત્રાલયો કરી શકે અને બીજાં છાત્રાલયો તેમનો લાભ લઈ શકે.
- કોઠારી જેવા ગૃહપતિઓ નીમો એટલે બોર્ડિંગ વીશીઓ જેવાં બની જાય અને શાળાના શિક્ષકોને ગૃહપતિ નીમીએ તો લેશન કરાવવાની સંસ્થા બની જાય.



તા. ૧૪-૧-૮૭

આજે ગાંધીનગર-કડી શ્રી મા. મા.ને અને કલોલ શ્રી છ. કા.ને ટપાલ લખી. કડી સંસ્થાના છાત્રાલયોનો વહીવટ ગૃહપતિઓ – વિશેષ કાળજી લઈને કરે અને અઠવાડિયે એક વખત શ્રી મા. મા – સાંજની પ્રાર્થનામાં હાજરી આપે અને ડૉ. શ્રી રામભાઈ તેમની સાથે અને એક વખત પોતે એકલા પ્રાર્થનાસભામાં હાજરી આપે. ઉપરાંત સંસ્થાના કેમ્પસમાં રહેતાં ગૃહપતિઓ વારાફરતી નક્કી કરવામાં આવેલા વિષય ઉપર પ્રવચન કરે તેમ સૂચવ્યું. ઉપરાંત સમાજસંપર્ક માટે કડી શહેરમાંથી અન્ય પદ્ધતિકારી જેમ કે, શ્રી ન્યાયાધીશ, મામલતદાર, શ્રી P.I વગેરે તથા ઉદ્યોગપતિ,



મનેજર વગેરેને દર અઠવાડિયે બોલાવીને પ્રવચનો અપાવવાં. ડૉ. શ્રી રામભાઈ પણ સાંજની પ્રાર્થનાસભામાં હાજર રહે. ચોમાસામાં આ પ્રવૃત્તિ બે માસ બંધ રાખવી.

ગાંધીનગરના રસોડે બપોરનો નાસ્તો આપવો. તેમાં તેલની ઘટ ના પડે કે ઓછું તેલ વપરાય તેવા નાસ્તા માટે સૂચનો કર્યો. કેટલાકે તેલનો ભાવ વધતા જાય છે એટલે ટામેટાં, ગાજર, કાકડી, જામફળ, કેળાં વગેરે કાચાં-પાકાં ફળો અને બટાકા-પૌંઆ, મમરા વગેરે સૂચવ્યાં.

શ્રી નાની પાલખીવાળાએ એચ.એલ. કૉલેજ ઑફ કૉમર્સમાં પોતાના પ્રવચનમાં શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં શિસ્તની તાતી જરૂરિયાત દર્શાવી.

વેપારીઓને HI વિજ્ઞાનો લાભ લેવા સાંટિયાગો, કેલિફોર્નિયા, યુ.એસ.એ.થી આવેલા એટર્ની - એટ લૉ શ્રી ચેતન પી. શર્માએ આગ્રહ કર્યો. તાઈવાન, કોરિયા, જાપાન વગેરેના વેપારીઓ આ વિજ્ઞાનો ખાસ લાભ લે છે. ઇન્ડ્રા કંપની ટ્રાન્સ વિજ્ઞાથી બહોળો વ્યાપાર કરી શકાય છે. અમેરિકન સરકાર કોઈ પણ વેપારીને પોતાનાં ત્યાં વેપાર કરવા આવકારે છે. તેમ જણાવ્યું.

પ્રજાસત્તાક દિનનો ઉજવણીના બહિષ્કારના એલાનને ગંભીર ગણવું જોઈએ. નીચે શું થઈ રહ્યું છે તેનો ખ્યાલ દેશનેતાઓને આવશે? ભારતમાં મતનો અધિકાર, સરકારી નોકરીનો અધિકાર, ભારતને વફાદાર એવા ભારતીઓને રહેવો જોઈએ. અન્ય અહીં રહે તેની હરકત નહીં.

સયાજીરાવ ડાયમંડ જ્યુબિલી ટ્રસ્ટની ગુજરાત યુનિવર્સિટીના હોસ્ટેલના વિદ્યાર્થીઓની હડતાલ અને અન્ય હડતાલો - તમામનો ઉકેલ શો? એક ખડી સમિતિની રચના કરવી જે જુદી-જુદી તકલીફો સાંભળી તરત જ તેનો ન્યાયી ઉકેલ આપે.

□

તા. ૧૩-૫-૮૮

શુક્રવાર

પૂ. છગનભાનું જીવનચરિત્ર લખવા કડી સંસ્થા તરફથી સમિતિ નીમવામાં આવી છે. શ્રી મોહનલાલ બાભઈદાસ પટેલે કાર્યભાર ઉપાડ્યો છે. તેમણે લખેલા અને પૂ. છગનભાના કુટુંબની માહિતી માટે ક્યાં જવું તેવા પ્રશ્નો કર્યા. પ્રથમ શ્રી ભાઈલાલભાઈ પાસેથી જે માહિતી મળે તે લેવા સૂચવ્યું. ઉપરાંત સંસ્થાની શરૂઆતનાં રજિસ્ટરો વગેરે તથા રિપોર્ટ જોવા પણ સૂચવ્યું. ઉપરાંત અમદાવાદ પૂ. છગનભાઈના પૌત્ર શ્રી જયંતીભાઈની મુલાકાત લેવાનું અને હું સાથે આવીશ તેમ જણાવ્યું. દોઢેક માસ થયો છે, પણ હજી શ્રી જયંતીભાઈને મળવા શ્રી મોહનભાઈ બાભઈદાસ આવ્યા નથી, કડીના મારા મકાનમાંથી ‘છગનભા’ અંક મળ્યો. તેમાંથી શ્રી બંસીલાલ જે. પટેલનો લેખ તથા શ્રી જગુભાઈનો લેખ મળ્યો. બીજા લેખો પણ મળ્યા.

તેમાંથી માહિતી પૂ. છગનભાના પિતાશ્રી પીતાંબરભા, માતા શ્રી કૃષ્ણાબેન. કૃષ્ણાબેન ખેતીકામ કરતાં અને પ્રભુભક્તિ પણ કરતાં.

૫૮ સ્વ. વકીલ ધનાભાઈ પટેલ (સ્મૃતિગ્રંથ)



પીતાંબરભાનું વ્યક્તિત્વ પ્રભાવશાળી, ગામ આખામાં તેમને જોતાં જ ધમાલ કરનાર શાંત થઈ જાય. બુલંદ અવાજવાળા આ ઘરે બેઠા ઘાંટા પાડીને પડકાર નાખવાની શક્તિ ‘ભા’માં આવેલી. ભાને વેદાંત અને ફિલસૂફીઓનો શોખ અને વૃત્તિપ્રભાકર, ઉપનિષદોનો પણ. હજુ પુસ્તકો પડ્યાં છે. સ્વામી કેશવાનંદજી (કાશીના) તેમના ગુરુ.

□

તા. ૨૨-૧-૮૯

આજના ગુજરાત સમાચારમાં હિંદુવાદ કેમ સતત વિસ્તરી રહ્યો છે? નો ‘ઉકેલ માંગતો કોયડો’માં શ્રી વિદ્યુત ઠાકરનો લેખ વાંચ્યો. આજે મહાભારતને ટી.વી. માં જોયું. શ્રીકૃષ્ણ અને બલરામ જે મૂલ્યોનાં રક્ષક બને છે અને ધર્મની સંસ્થાપના માટે અધર્મીઓનો વિનાશ કરે છે, તે સંદેશ હિંદુ ધર્મનો છે. હિંદુઓના હિંદુસ્તાનમાં બિનહિન્દુઓને જે સહિષ્ણુતાથી હિંદુઓએ તેમના સઘળા અત્યાચારો વિસારી મૂકી સ્વીકારી ભારતના થવા દીધા છતાં હિંદુઓને અનુકૂળ થવાને બદલે સદા તેમને યેન, કેન, પ્રકારેણ ભીડાવતા રહી ભારતના ભાગલા જે તત્ત્વોએ જે હેતુથી કર્યા તેમનું આક્રમણખોર માનસ બહારથી અને અંદરથી એ ચાલુ જ રહેતું. હિંદુસ્તાનમાં હિંદુઓ હિંદુવાદને વિસ્તારે નહીં તો કયો વાદ સ્વીકારે તે શ્રી વિદ્યુત ઠાકરે સ્પષ્ટ નથી કર્યું. રાજકારણ અને ધર્મકારણ જમાનાથી જે રીતે ચાલતાં આવ્યાં છે તે હવે સમજવું જ પડે. ઈરાનના ખૂમાની અફઘાનિસ્તાનમાં ઇસ્લામ પ્રજાસત્તાકની ભલામણો કરે. પાકિસ્તાન પણ ઇસ્લામી સત્તા બને. બાંગ્લાદેશ તે રીતે ચાલે અને પાકિસ્તાનને ભારતના ઇસ્લામીઓ આનંદના સૂરે વધાવતાં રહે ત્યાં હિંદુઓને સંગઠિત થવામાં રોક્યા કરવાથી શું પરિણામ આવે? જો હિંદુસ્તાનમાં રહેનાર સૌ એકબીજાનું ધાર્યું ના કરે તો જ સર્વધર્મ સરખા બની શકે, પણ જેમ રાજકારણમાં હાલ ચાલી રહ્યું છે તેમ એક રાજકીય પક્ષ અન્ય રાજકીય પક્ષને દેશનો દુશ્મન ગણાવે છે, તેવું પોતાના મનનો વિચાર કરવા પાછળ ધર્મનું પણ છે. પૂ. ગાંધીજીની વાત સ્વીકારવામાં આવે તો હિંદુસ્તાનને પ્રથમ સ્થાન આપી વિચારવામાં આવે તેવું કરવું પડે અને તે પેટે કાં તો હિંદુસ્તાન હિંદુઓનું છે. અન્યને મતાધિકાર નહીં, સરકારી નોકરી નહીં, રહેવા માટે હિંદુ જે વટલાયેલા ન હોય તે હિંદુ બની રહે તે એક રસ્તો છે. નહીંતર મંદિર, મસ્જિદ, મહાદેવ, દેરાસર ધર્મ કશું જ નહીં. વિશ્વને મંજૂર તેવા માનવધર્મમાં ઊગતી પેઢી માનતી થાય અને તે જ સ્વીકારે તેવી રચના ઊભી કરાય તો જ ભારતમાં હિંદુવાદ કે અન્ય ધર્મનો વાદ ઊભો ન થાય અને વિશ્વને નવો રસ્તો ચીંધાય. આજે તો રાજકારણમાં ખ્રિસ્તીઓ પોતાનો ધર્મ ફેલાવવા માટે મત વધારવાનું કામ રાખી રહેલા છે. ઇસ્લામી રાષ્ટ્રો ઇસ્લામના ફેલાવા માટે વટાળવૃત્તિ વધારી રહેલાં છે, એટલે આવા લેખો ફાયદાના બદલે નુકસાન કરે છે.

તેવું જ આજના ગુજરાત સમાચારમાં ‘વાસરિકા’માંથી શ્રી નિરૂભાઈ દેસાઈનો લેખ વાંચતા સ્ફુરે છે. ભારતે સૌને સ્વીકાર્યા - સ્વીકારવા પડેલાં અને હવે તે



હકીકત બની ગઈ છે. તો સૌને હિંદુસ્તાની માની સ્વીકારી સૌના હિતનો વિચાર કરી શકાય તે માટે સૌના સહકારથી સ્વરાજ લેવાની લડત માટે પૂ. ગાંધીજીએ ભારતની સંસ્કૃતિને અનુરૂપ અને વસુધૈવ કુટુંબકમ્ને અનુકૂળ એવા રસ્તે ભારતના સ્વરાજની લડત લડવા કોંગ્રેસને દોરી અંગ્રેજોને દુશ્મન ન માન્યા, પણ જે તત્ત્વોએ ભારત ઉપર ચઢઈઓ કરેલી તે પૈકી જે ઇસ્લામી તત્ત્વને જિન્હાએ દોરવણી આપી તેના ખતરાને મૂલવી શકાયું નથી લાગતું. પૂજ્ય સરદાર આ ખતરાને સમજી શકેલા.

કોંગ્રેસમાં જે મુસ્લિમ આગેવાનોને પૂ. ગાંધીજીની વિચારસરણીના અમલમાં જોડવામાં આવ્યા કે લેવામાં આવ્યાં તેમણે મારી જાણ પ્રમાણે કદી ગાંધીટોપી ધારણ કરી નથી. મુસ્લિમ તરીકે જ પોતે કોંગ્રેસમાં રહ્યા અને સમગ્ર ભારતના કલ્યાણના બદલે ફક્ત એક જ ભાગ તેવો પોતાના કોમના હિતની દૃષ્ટિએ જ વિચાર્યા કર્યું, વર્તન કર્યાં કર્યું અને ત્યાં સુધી કે પોતે વિશેષ સ્વરૂપે પોતાના કોમની આબરૂ ઊપસે તેવું વલણ રાખ્યાં કર્યું. મૌલાના આઝાદે આવી જ દૃષ્ટિથી સમગ્ર ભારતના કલ્યાણની મજબૂતીની ખેવના કરતાં પૂ. સરદાર સામે આક્ષેપો કર્યાં છે. આજે તેને બહુમતી કહેવામાં આવે છે ને હિંદુ ધર્મને જનજાતિ - અનુસૂચિત જનજાતિ, બક્ષીપંચ વગેરેમાં વહેંચી નાખી તે પોતાને લઘુજાતિમાં રોકાઈ જવાના રસ્તે કોંગ્રેસે ચાલતાં કર્યાં છે. જેને લઘુમતી કહેવામાં આવે છે, તેને સંગઠનની દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો તે બહુમતીમાં છે અને ભારત બહારથી પણ મદદ અને ટેકો મેળવે છે. જ્યારે ભારતમાં જેને હિંદુ ગણવામાં આવે છે તેને વળી વિશેષપણે આદિવાસી સમાજના નામે જુદા પડાતા જાય છે. સરકાર પાસે હિંદુ ધર્મની કે હિંદુની વ્યાખ્યા નથી.

વિશ્વ નાગરિકની વાત કરનાર શ્રી રાજીવ ગાંધીએ પણ આ વાત સમજવી રહી. તાકાત સિવાય કોઈનું નિર્માણ થઈ શકતું નથી. દિનેશ શુક્લ, ભાલચંદ્ર દવે, નાસીર વગેરે લેખકો પૃથક્કરણ કરતાં રહી ભાગેડુઓને ગમે તેવા ચાબખા માયો કરે છે. તેવું જ શ્રી મોરારિબાપુ, શ્રી સચ્ચિદાનંદજી (દંતાલીવાળા), શ્રી ડોંગરેજી વગેરે ભક્તો, સપ્તાહિકો કરનારા અને સાધુ સંન્યાસીઓ બોલે છે, લખે છે, પણ ભલ્ય ભારતને ઘડવા નવી મનુસ્મૃતિ રૂપી રાજબંધારણનો નમૂનો કોઈ લખી શકતું નથી. જેમાં ચોકઠામાં દેશને ઢાળવામાં આવે અને તેને દિશા ધ્યેય-હેતુ દેખાય અને સમજાય.

ત્રણ રાજ્યો નાગાલેન્ડ, મિઝોરમ અને તામિલનાડુમાં ત્યારે મતદાન થયાના સમાચાર છે. ભારતના ભાવિને - હિતને દરેક ભાષાવાર, પ્રાંત રચનાથી અને ધર્મ જાતિના ધોરણે રાજ્ય બનાવવાની નીતિથી ખૂબ નુકસાન પહોંચ્યું છે. હવે ગ્રામપંચાયત અને જિલ્લાપંચાયતનું યુનિટનું ધોરણ સ્વીકારવું અને ભારત પૂર્વ ભારત, પશ્ચિમ ભારત, ઉત્તર ભારત, દક્ષિણ ભારત અને મધ્ય ભારત એવા વિભાગમાં આર્થિક હિત અને સંરક્ષણની દૃષ્ટિથી ગોઠવાય અને વિશ્વ ધર્મ-માનવધર્મની પૂ. ગાંધીજીના સિદ્ધાંતો પર - સમયની દિશામાં સમગ્ર ભારતને જોડવામાં આવે ને વિશ્વનું અને ભારતનું કલ્યાણ થઈ શકે.

□

